

Mateja Habinc

EVROPSKE ŽENSKÉ RAZISKAVE Z MULTIKULTURNE IN INTERDISCIPLINARNE PERSPEKTIVE

**European Women's Studies from
Multicultural and Interdisciplinary
Perspectives,**

Utrecht, 15-30 August 1996

Ob 360-letnici univerze v Utrechtu je ta med številnimi kulturnimi, športnimi, izobraževalnimi in drugimi aktivnostmi tudi letos organizirala nekaj poletnih šol. Tako je Oddelek za ženske študije v umetnosti na Fakulteti za umetnost v sodelovanju z WINGS (Women's Interdisciplinary Network on Gender and Society) in Erasmusovo mrežo NOISE pripravil tudi štirinajstdnevno poletno šolo s področja ženskih raziskav.¹ Več kot mesec dni pred začetkom šole so organizatorji 60 (belopoltim) udeležencem (oziroma pretežno udeleženkam) iz Evrope (Zahodne in Vzhodne), ZDA in Afrike poslali knjigo *Women's Studies and Culture*² in skripto člankov, ki naj bi jih poleg štirih romanov prebrali kot pripravo na šolo, poleg tega pa naredili še vrsto "nacionalnih domačih nalog", o katerih naj bi se nato na delavnicah pogovarjali in primerjali njihove rezultate.³

Šola je bila razdeljena na tri razdelke, in sicer naj bi se s pomočjo 17 profesorjev in raziskovalcev ter gostujoče predavateljice najprej seznanili s feministično literarno teorijo, nato pa še s feminističnimi študiji kulture in študiji zgodovine žensk. Predavanja⁴ naj ne bi (in večinoma tudi niso) trajala več kot petinštirideset minut. Sledila jim je enako dolga debata, potem odmor in še eno predavanje z enako časovno shemo ali pa delavnica⁵ osmih udeležencev s temo predavanja in debato o nalogah, ki naj bi jih vsak posameznik na svojem lastnem (včasih nacionalnem) primeru predstavil. Ob koncu delavnice pa znova debata pred vsemi: o čem smo se pogovarjali na delavnici, kaj menimo o določenih vprašanih ipd. (Poročali naj bi vedno različni ljudje iz skupine.) Po popoldanskem premoru za kosilo se je ponovila dopoldanska različica (predavanje - delavnica) ali pa je dopoldanskima predavanjima sledil del, namenjen delavnicam, po teh pa še splošne debate. Tudi po koncu vsakega trodnevnega razdel-

ka poletne šole je bil del časa namenjen oceni pridobljenega znanja, kakovosti predavanj in delavnic, skratka "mestom, kjer nas je čevelj žulil" in ki naj bi jih organizatorji v prihodnje (šlo je za tretjo tovrstno poletno šolo, ki so jo organizirale imenovane ustanove), če ne že odstranili pa vsaj "razmehčali". In jasno, ob koncu celotne poletne šole so se javno izrekale pohvale in slabosti, vsak udeleženec pa je že ob prihodu prejel tudi nekajstranski vprašalnik, ki naj bi ga izpolnjenega s svojimi osebnimi mislimi in vtisi s poletne šole oddal organizatorjem.

Za začetek so nas skušali seznaniti s pojmovanjem evropskosti, multikulturalnosti in interdisciplinarnosti, pojmi vsebovanimi v imenu šole, razdelek feministične literarne teorije pa se je začel z analizo knjige in filma *The Color Purple* (Alice Walker, 1982/Steven Spielberg, 1985) ter romana Charlotte Brönte *Jane Eyre* (1847), o katerih smo skušali razmišljati postkolonialno in dekonstrukcijsko, sprašujoč se o pomenu spola (*gender*), etničnosti in družbenega razreda. Kritiko omejitve na kategorijo *gender* pri raziskovanju (ženske) identitete in zamisel "nove geografije" identitete je podala gostujoča predavateljica Susan Stanford Friedman iz ZDA, o performativnosti in fluidnosti identitet subjekta pa smo ob predavanju razmišljali tudi na delavnici o razmerjih, ki določajo vsakokratne identitete, in o konceptu "doma". Literarni del je bil namenjen še razdelavi občutja tujosti in tujca, vprašanju intertekstualnosti in razčlenjevanju "besedil" (pomenov) na primerih iz popularne kulture (npr. oglasov).

Med feminističnimi raziskavami kulture so bile izpostavljene povezave med spolom (*gender*), etničnostjo, telesom, identiteto in tehnologijo, saj sta bili dve predavanji namenjeni tudi *cyber* prostoru in Internetu ter, v povezavi z njima, postmodernizmu in esencializmu, spreminjanju pojmovanja telesa/narave v odnosu do tehnologije in sodobnemu oblikovanju subjektivnosti. Za vse udeležence je bilo organizirano popoldansko surfanje po Internetu, med izbirnimi dejavnostmi pa je bil na voljo tudi "pogovor" z navideznimi udeleženci šole ženskih študij, ki je hkrati z "realno" potekala po računalnikih. Temeljna vprašanja, ki naj bi si jih zastavljali (vsaj) ves čas poletne šole: *Kdo sprašuje?, Kdo odgovarja na vpra-*

1 Brošuro o omenjenih poletnih šolah v Utrechtu, ki je vsebovala vse naslove in podatke o možnih štipendijah z tuzozemske strani, so posredovali v mednarodni pisarni na Pralni fakulteti v Ljubljani. Sledilo je pisanje pism z željo po sodelovanju in finančni podpori in precej pohvalno se mi zdi, da so se vsi naslovniki odzvali.

2 Rosemarie Butkema, Anneke Smelik (eds.), *Women's Studies and Culture*. Zed Books, London and New Jersey 1995.

3 "And I thought I wouldn't make it..."

4 Organizatorji so pripravili tudi številne spoznarne igre in poljubne občolske dejavnosti (ogledi knjigarn, ogled mesta in njegovih "skritih" prostorov, pomembnih za zgodovino žensk, dramo, predavanja, plesne delavnice, jutranje razmišljanje, persko sekcijo itd.).

5 Delavnice so vodili tutorji, po statusu "enakovredni" udeleženci poletne šole, ki pa naj bi pogovor usmerjali, sledili toku dela in željam udeležencev, poznali pa naj bi tudi temeljne organizacijske podrobnosti. Tutor - če želi - lahko namesto eseja, ki naj bi ga (kdor pač želi: zaradi, na primer, priporočil za prihodnje štipendije, priznanje dela izpita ipd.) napisal po zaključku poletne šole na izbrano temo, v zvezi s katero pa se mora med drugim sklicerati tudi na literaturo, vire ali predavanja iz poletne šole, popiše tudi svoje "pedagoške" ali organizacijske izkušnje. Eseje (in ocene tutorskega dela) ocenjujeta strokovnjaka s področja, na katerega se esej (ali ocena) nanaša.

šanja? Kdo lahko kaj pridobi iz odgovorov? in Kakšna je zgodovina določenega problema?, so tudi ob spoznavanju lezbičnih študij in lezbičnega vprašanja postala pripomoček pri odkrivanju stigmatizacije Drugačnega/Drugega/Tujca. Skozi (avto-)fotografijo, film in druge vizualne medije pa smo skušali razčleniti reprezentacije spola (*gender*), seksualnosti in etničnosti. Spraševali smo se o avtobiografiji in njeni povezanosti z (avto)fotografijo, o družinskih albumih in njihovi podobi življenja, sami pa smo v fotografski delavnici skušali posneti fotografije, za katere smo menili, da so izključene iz družinskih albumov. Film Spike Leeja *Jungle Fever* (1991) pa je razmišljanje skušal bolj osredotočiti na kategorijo "belosti", njeno neopredeljivost, vse in nič obenem.

Zgodovino žensk so predavateljice skušale prikazati kot "ob"-zgodovino uradne zgodovinske znanosti, njen manj očitni in posplošujoč del, ki pa ga lahko opazujemo od mikrodo makroravnini. Iz individualnih zgodovin (kot smo udeleženci na delavnicah primerjali povojno obdobje v življenju starih mater ali drugih žensk) smo skušali sklepati na širše povezave in dejavnike, ki so pričali o vpletenosti v določeno zgodovinsko obdobje (npr. v Veliki Britaniji "kolonialističnih ostan- kov" uporabe bombaža, ki je izviral iz Indije, do povojne revščine, vključevanja v nacionalno specifične politične stranke itd.), predavateljice pa so skušale prikazati tudi samo

dekonstrukcijo zgodovine kot znanosti, ki naj bi bila podvržena moški hierarhiji vrednotenja dogodkov (vojne), in zgodovino, ne kot popisovanje in opisovanje kronološkega sosledja, postavljanje mejnikov, ampak kot analizo diskurzov⁶. Ogledali smo si tudi IIAV v Amsterdamu (International Information Centre and Archives for the Women's Movement) in primerjali institucionaliziranost ženskih študijev po različnih evropskih državah, seznanili pa so nas tudi s nizozemsko organiziranostjo (klasifikacijami in tipologijami) spominov in zgodovine. Zgodovina kot proces vključevanja in izključevanja pa je bila razložena tudi kot širši (npr. na nacionalni ravni) proces oblikovanja identitete, ki naj bi vedno ločila med zasebnimi in javnimi spomini.

Želje številnih udeležencev so bile, da bi se v prihodnje poletna šola bolj osredotočila na aktualne procese, ki se dogajajo zdaj in tu, v Evropi, in sicer procese "približevanja Vzhoda Zahodu", o katerih naj bi v prihodnje več razpravljali. Ne kaže govoriti o rasizmu in etničnosti s pozicije belca in ob tem ne slišati glasov Drugega (ker jih na poletni šoli ni)⁷, ko obenem obstajajo procesi vključevanja in izključevanja že med samimi udeleženci poletne šole (npr. zaradi različnega poznavanja določenih problemov), te pa lahko prenesemo tudi na širši evropski prostor in problem beguncev, manjšin ipd. Ob njihovi prisotnosti in govorečnosti.

Kristina Toplak

POLETNA ETNOLOŠKA DELAVNICA RAČJI DVOR 1996 (8. - 18. 7. 1996)

Od 8. do 18. julija je v Sv. Juriju v Slovenskih goricah potekala etnološka delavnica v okviru projekta *Muzej na prostem Račji dvor* v organizaciji Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Maribora. To je bila že druga delavnica ZVNKD, ki je bila namenjena osmošolcem in srednješolcem. Letos so se je udeležili dva dijaka in dve učenki višjih razredov osnovne šole ter dve študentki etnologije kot mentorici.

Namen delavnice je seznanitev udeležencev z etnološkim raziskovanjem in delom na terenu, katerega rezultati bodo nekoliko sestavni del muzejske vsebine. Seznanili smo se s pojmom muzeja na prostem, sodelavci z zavoda pa so nam podrobneje predstavili načrt za bodoči muzej.

Izbira tem je neposredno povezana s potrebami projekta. Zato sta se lanskim raziskavam (vrtovi na podeželju, življenje viničarjev in življenje kovačev) letos pridružili še dve z delovnim naslovom *Gostilne in trgovine na podeželju med obema vojnoma, v času II. svetovne vojne in vse do 50-ih let*. Zavod je z nakupom gostilniškega šanka začel urejati vaško gostilno (pušenšank) v Račjem dvoru in s tem tudi določil temo raziskovanja letošnji delavnici. Ker je bil šank kupljen v Sv. Juriju v Slovenskih goricah, je ta kraj postal tudi naš teren.

Letos sva namesto etnologinje Suzane Barbirić mentorstvo prevzeli študentki etnologije. Z Majo Kanop sva si razdelili temi in udeležence. Oblikovali sva dve skupini. Sama sem

izbrala trgovino. Pridružila sta se mi Tina in Rok. Šest dni smo prebili na terenu, zadnje tri dni pa smo namenili postavitvi razstave v Wagnerjevi hiši (to je prva hiša, ki jo je zavod prenesel v bodoči muzej).

Suzana Barbirić je na terenu opravila sondažno raziskavo in nam dala vprašalnike, po katerih smo se orientirali pri zbiranju podatkov. Izbiro pripovedovalcev in razdelitev dela v skupini pa je prepustila nama. Delo je bilo nekoliko olajšano, ker sem poznala teren, Maja pa je kot študentka tretjega letnika imela več izkušenj. Na žalost v Sv. Juriju nismo imeli organiziranega prenočevanja, tako da nam je vožnja jemala čas, ki bi ga sicer lahko porabili za spoznavanje terena. Kot mentorici sva udeležence vodili pri delu in jih skušali seznaniti z metodami etnološkega raziskovanja. Vsak je poskusil fotografirati, snemati in seveda spraševati. Po opravljenem delu smo imeli kosilo v tamkajšnji gostilni, potem pa smo pregledali in primerjali terenske zapiske, se pogovorili o naslednjem dnevu in izmenjali informacije o pripovedovalcih. Pri iskanju primernih pripovedovalcev smo se obrnili na župnika, ki nam je tudi dovolil, da smo brskali po župnijski kroniki, s katero so se dijaki prvič srečali.

Mojo skupino je zanimala predvsem oprema trgovin, zunanji videz (napisi nad vrati, morebitne reklame), odnosi med trgovci in vaščani ter kaj so v trgovini prodajali. V Sv. Juriju

⁶ Konkretno: analizo konstruiranja spola (*gender*) skozi diskurzivne prakse v nekdanji Sovjetski zvezi. Predavanje Finke Marianne Liljestrom iz Åbo Akademi University, 27. avgusta.

⁷ Med udeleženkami sta bili sicer tudi dve Afričanki, a obe belki.